

LAPS/13/2026, 23.2.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Viite: Sivistysvaliokunta keskiviikko 25.02.2026 klo 11.30 / K 20/2025 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu arvioi kertomusta yleissopimuksen näkökulmasta.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Kielellisten oikeuksien toteutuminen on keskeistä muiden lasten oikeuksien täysimääräiseksi toteuttamiseksi.
- Lapsiasiavaltuutettu on kahdessa erillisselvityksessä, joista toisessa on tarkasteltu saamelaislasten ja toisessa romanilasten näkemyksiä, esittänyt useita toimenpide-ehdotuksia myös kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi.
- Lapsiasiavaltuutettu peräänkuuluttaa hallitusohjelmaankin kirjatun tavoitteen edistämistä sen selvittämiseksi, miten viittomakielisten lasten asemaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa voidaan vahvistaa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025 sisältää ajankohtaistietoa Suomen kielioloista, kielellisiä oikeuksia tukevista rakenteista, hallinnollisten muutosten vaikutuksesta kieliryhmiin sekä kokemuksia kielellisten oikeuksien toteutumisesta viranomaisissa. Kertomus annetaan eduskunnalle kerran vaalikaudessa, neljän vuoden välein. Viimeisin kertomus on annettu vuonna 2021.¹

Keskeisiä teemoja nyt käsiteltävänä olevassa kertomuksessa ovat digitalisaatio, kielellisten oikeuksien toteutuminen oikeuslaitoksessa, kaksikielisten hyvinvointialueiden toiminta, Suomen kansalliskielten tilanne, sekä viittomakielisten oikeudet. Kertomuksen lopussa on yhteenveto seuranta-aikana kootuista kokemuksista kielilainsäädännön soveltamisesta ja maan kielioloista.

Lapsiasiavaltuutettu toteaa, että kielellisillä oikeuksilla on tärkeä merkitys lapsen oikeuksien kannalta. Sen lisäksi, että lasten kielelliset oikeudet tulee turvata ihmis- ja perusoikeusvelvoitteiden täyttämiseksi, kielellisten oikeuksien toteutuminen on keskeistä muiden lasten oikeuksien täysimääräiseksi toteuttamiseksi. Esimerkiksi lapsen oikeudet laadukkaaseen terveydenhoitoon, varhaiskasvatukseen ja opetukseen edellyttävät, että hänellä on mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään palveluissa.

Lapsiasiavaltuutetun lakisääteisiin tehtäviin kuuluu pitää yhteyksiä lapsiin ja nuoriin ja välittää heiltä saamaansa tietoa päätöksentekoon (laki lapsiasiavaltuutetusta 1221/2004, 2 §). Tätä tehtävää lapsiasiavaltuutettu toteuttaa Nuoret neuvonantajat -toiminnan avulla. Tapaamisissa lapset ja nuoret kertovat valtuutetulla arjestaan ja elämästään. Valtuutetun tapaamat ryhmät edustavat monipuolisesti erilaisten lasten ja nuorten elämäntiloja. Lapsiasiavaltuutettu pyrkii säännöllisesti tapaamaan myös eri kieliryhmiin kuuluvia lapsia. Syyskuussa 2021 lapsiasiavaltuutettu tapasi neljä kertaa saamelaisalueilla asuvia lapsia yhteistyössä saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston kanssa. Maaliskuussa 2022 lapsiasiavaltuutettu tapasi yläkoululaisia Borgaregatans skolassa Vaasassa, jossa oppilaiden kanssa keskusteltiin turvallisuudesta.²

Lapsiasiavaltuutettu on toteuttanut kertomuksen seuranta-ajanjaksolla (2021–2025) myös kaksi erillisselvitystä vuonna 2023, joista toisessa on tarkasteltu saamelaislasten³ ja toisessa romanilasten⁴ näkemyksiä. Lapsiasiavaltuutettu kiittää oikeusministeriötä saamelaislasten näkemysten esille nostamisesta kertomuksessa lapsiasiavaltuutetun selvitykseen nojautuen.

Lisäksi lapsiasiavaltuutettu julkaisi vuonna 2021 artikkelikokoelman Vammaisuus ja lapsen oikeudet, jossa Pirkko Selin-Grönlund kirjoitti kattavasti viittomakielisten lasten oikeuksista heidän omasta näkökulmastaan.⁵

Lapsiasiavaltuutettu esittää yllä mainittuihin selvityksiin ja artikkeliin perustuen saamenkielisten ja romanikielisten lasten näkemyksiä sekä huomioita koskien viittomakielisten tulkkauspalveluja ja opetusta äidinkielellä.

Saamenkieliset lapset

Lapsiasiavaltuutetun toteuttaman saamelaislasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista (2023) koskevan selvityksen haastatteluihin ja sähköiseen kyselyyn perustuneeseen selvitykseen osallistui yhteensä 89 itsensä saamelaiseksi kokevaa, 11–17-vuotiasta lasta saamelaisten kotiseutualueelta ja muualta Suomesta.

Yksi selvityksessä esille noussut asia oli lasten huoli muiden suhtautumisesta omaa kieltä, kulttuuria ja saamelaisten oikeuksia kohtaan. Saamelaisuuttaan lapset eivät halua tuoda esille tilanteissa, joissa on uhkana kohdata ennakkoluuloja, pilkkaamista tai syrjintää.

Saamelaisten oikeuksista lapset toivat esille etenkin kieleen liittyviä oikeuksia. Myös opetukseen ja muihin palveluihin liittyvät oikeudet tulivat esille. Osa lapsista kertoi kokevansa saamansa kielenopetuksen oikeuksien toteutumiseksi ja näkevänsä kielen tuovan tulevaisuudessa heille mahdollisuuksia opinnoissa ja työelämässä.

Saamelaista identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta saamelaisuuteen ja saamelaisiin perinteisiin vahvistaa saamen kielten käyttö lasten elämässä. Saamelaisten kotiseutualueella lasten saamen kielten käyttömahdollisuudet ovat monipuolisemmat kuin muualla Suomessa. Saamen kieliä pystyy käyttämään kotona, koulussa, sukulaisten kanssa ja vapaa-ajalla kavereiden kanssa. Muualla Suomessa asuvilla saamelaislapsilla saamen kielten käyttömahdollisuudet rajoittuvat pääsääntöisesti saamen kielten oppitunneille, koska lähipiirissä harva käyttää saamen kieltä. Saamen kielten käyttöä rajoittaa myös ympäröivä kieliympäristö. Lapset kertoivat välttelevänsä saamen kielten käyttöä tilanteissa, joissa eivät tiedä, osaako keskustelukumppani saamea tai samaa saamen kieltä, tai jos eivät itse koe osaavansa kieltä riittävän hyvin.

Kertomuksessa esitetyssä vuosien 2021–2024 seurannassa kuvataan saamenkielisten kielellisten oikeuksien toteutumista viranomaisissa, kieliryhmien kokemuksia häirinnästä ja kieli-ilmapiiiristä sekä saamelaisten totuus- ja sovintokomission työtä. Lisäksi kertomuksessa kuvataan saamen kieliä digitalisaation näkökulmasta, saamen kielten edustajien kokemuksia kielellisten oikeuksien toteutumisesta oikeuslaitoksessa sekä Lapin

hyvinvointialueen saamen kielen lautakunnan työtä ja saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteutumista.

Vuosien 2021–2024 seurannan yhtenä keskeisenä huomiona nostetaan (s. 99), että Suomen kansainvälisten sopimusten valvontatoimielimiltä seuranta-aikana saamissa suosituksissa toistuu saamen kielten aseman vahvistaminen, etenkin tukemalla ja kehittämällä saamen kielten ja saamenkielisten opetusta.

Myös YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi Suomea koskevissa loppupäätelmissään 2023⁶ Suomelle useita saamelaislapsia koskevia suosituksia. Komitea muun muassa suositteli, että Suomi uudistaa saamelaisiin liittyvää lainsäädäntöä, erityisesti saamelaislasten kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien osalta (kohta 7). Komitea myös suositteli, että Suomi varmistaa, että saatavilla on hyvälaatuista monikielistä ja monikulttuurista opetusta, jossa ei sallita syrjiviä asenteita maahanmuuttaja-, romani- ja saamelaislapsia kohtaan, muun muassa järjestämällä kouluihin asianmukaiset materiaalit, monikieliset opettajat ja opetusvälineet (kohta 36(c)).

Lapsiasiavaltuutettu on edellä mainituissa selvityksissä esittänyt useita toimenpide-ehdotuksia. Lapsiasiavaltuutettu on ehdottanut muun muassa saamenkielisten oppimateriaalien valmistamista ja saamenkielisen vapaa-ajatoiminnan kehittämistä.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että peruspalveluiden, kuten esimerkiksi neuvolan, kouluterveydenhuollon ja perusterveydenhuollon, sekä varhaiskasvatuksen ja kouluopetuksen saatavuus omalla äidinkielellä tulisi turvata entistä vahvemmin myös saamelaisalueen ulkopuolella.

Romanikieliset lapset

Toinen lapsiasiavaltuutetun yllä mainituista selvityksistä koski romanilasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista (2023). Selvitykseen osallistui 11–17-vuotiaita itsensä romaniksi kokevia lapsia eri puolilta Suomea. Selvitystä varten haastateltiin 18 lasta ja laadittiin sähköinen kyselylomake, johon vastasi 93 lasta.

Selvityksessä romanilasten hyvinvoinnista ja oikeuksien toteutumisesta esille nousi lasten kertoma ylpeys omasta romanikulttuurista ja romanikielestä. Romanilapsista 92 prosenttia kertoi haluavansa oppia romanikieltä tai oppia sitä lisää. Romanikieltä haluttiin oppia mieluiten kotona perhepiirissä (56 %), koulussa oppiaineena (36 %) tai vapaa-ajalla

romanikielen kerhossa (31 %). Hieman alle kolmannes halusi oppia romanikieltä useammassa näistä tilanteista.

Käsillä olevassa kertomuksessa kuvataan romanikielisten lasten tilannetta perusopetuksessa (s. 25). Kertomuksen mukaan romanioppilaat ovat kiinnostuneita oman äidinkielen opetuksesta ja yli 80 prosenttia haluaisi opiskella romanikieltä koulussa. Haasteena on kuitenkin opetusryhmien muodostaminen ja opettajien saatavuus.

Euroopan rasismin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission ECRI:n Suomea koskevassa raportissa (2025) todetaan, että vuosien 2020 ja 2024 välisenä aikana romanilasten koulutustasossa tapahtunut parannusta. Suomen romaniväestön koulutustaso on silti merkittävästi alhaisempi kuin väestöllä yleisesti. Romanien kansalaisjärjestö kertoo jatkuvista haasteista romanien koulutuksessa, ja siihen kuuluu myös järjestelmällinen romanilasten ohjaus alemmalle koulutustasolle.⁷

Lapsiasiavaltuutettu on edellä mainituissa selvityksissä esittänyt useita toimenpide-ehdotuksia. Lapsiasiavaltuutettu on ehdottanut muun muassa romanikielen oppimismahdollisuuksien lisäämiseen koulussa oppiaineena sekä vapaa-ajalla kerhotoimintana, lastenohjelmina, kirjoina ja kerrottuina tarinoina.

Viittomakieliset lapset

Kertomuksen mukaan perustuslakivaliokunta on vuosien 2021 ja 2017 hallituksen kielikertomuksia käsitellessään kiinnittänyt erityistä huomiota viittomakieltä käyttävien asemaan (s. 15). Edellisestä kielikertomuksesta antamassaan mietinnössä perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota viittomakielen tulkkauksen asianmukaiseen toteutumiseen. Valiokunta nosti esiin myös viittomakielisten lasten aseman varhaiskasvatuslaissa ja kiirehti asiaa koskevan lainvalmistelutyön käynnistämistä, jotta turvattaisiin viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet varhaiskasvatuksessa.

Kertomuksesta ilmenee, että tulkkauspalvelujen järjestämisessä viranomaisten toimesta on edelleen parantamisen varaa (s. 82). Lisäksi kertomuksesta ilmenee, että tulkkauspalvelua sääntelevä lainsäädäntökokonaisuus koetaan sekavana, ja kieliryhmät ovat nostaneet esiin tarpeen sen selkeyttämiselle. Suomenruotsalaisten viittomakielen asema on yhä monin tavoin suomalaista viittomakieltä heikompi. Sosiaali- ja terveysministeriö on

käynnistämässä tulkkauspalvelun kokonaisarvioinnin suunnittelua, mutta tarkempi aikataulu arvioinnille on vielä auki. Lapsiasiavaltuutettu pitää kokonaisarvioinnin toteuttamista tärkeänä.

Lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, että etenkin alle kouluikäisten, mutta myös tätä vanhempien lasten ja nuorten tulkkauspalvelupäätösten saamisen Kelalta koetaan vaikeutuneen (s. 84). Kertomuksen valossa viranomaisten ohjeistaminen ja kouluttaminen tulkkauspalvelujen järjestämisvelvoitteesta on edelleen hyvin tarpeellista.

Tulkkauspalvelujen lisäksi lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomion kertomuksesta ilmeneviin Kuurojen Liiton huomautuksiin siitä, että tulkattu opetus ei korvaa omalla äidinkielellä annettua opetusta eikä tulkattu palvelu ole sama asia kuin viittomakielinen palvelu (s. 86–87). Yllä mainitussa Pirkko Selin-Grönlundin artikkelissa⁸ haastatellut viittomakieliset lapset ja nuoret toivat esiin useita ongelmia tulkkiä käytössä: samanaikaistulkkauksen kiireen vuoksi käännösratkaisut olivat usein sekakieltä tai asioita jäi tulkkaamatta, kielitaidon – niin puhutun kuin viitotun kielen – osaamisen oli oppilaalla oltava hyvällä tasolla, jotta tulkatun kielen puutteita saattoi paikata, tulkkaus vaikutti mahdollisuuteen osallistua opetukseen ja tuoda omaa osaamista esiin, eikä vieraiden kielten opetuksen tulkkaamisessa tulkkeja ollut saatavillakaan.

Lapsiasiavaltuutettu peräänkuuluttaakin hallitusohjelmaan kirjatun tavoitteen edistämistä sen selvittämiseksi, miten viittomakielisten lasten asemaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa voidaan vahvistaa.

Kertomuksessa todetaan (s. 86), että järjestöjen mukaan viittomakielisten lasten ja nuorten tarpeisiin ei ole vastattu riittävästi varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Viittomakieli nähdään usein kommunikaation tukimuotona oikean kielen sijaan. Peruskoulussa viittomakielisen ja viittomakielen opetuksen saatavuudessa on puutteita, mikä johtuu osaltaan viittomakielisten opettajien riittämättömästä määrästä. Päteviä suomenruotsalaisia viittomakielisiä opettajia ei ole tällä hetkellä ainuttakaan. Myös viittomakielten oppimateriaalista on suuri pula. Viittomakielen opetus järjestetään usein tulkkauksen avulla. Lapsiasiavaltuutetun julkaisemassa em. Selin-Grönlundin kirjoittamassa artikkelissa vahvistetaan nämä samat havainnot.

Kertomuksessa tuodaan ilmi vuoden 2024 viittomakielibarometristä ilmenevän, että äidinkieleltään viittomakielisten coda-lasten (children of deaf adult(s), kuurojen

vanhempien tai vanhemman kuuleva lapsi) kohdalla viittomakielisyyttä ei osata vieläkään tunnistaa eikä heille näin ollen pääsääntöisesti tarjota mahdollisuutta viittomakieliseen varhaiskasvatukseen (s. 85). Myös tämä ilmiö nousi esiin Selin-Grönlundin artikkelissa.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että jo vuonna 2014 julkaistusta opetushallituksen selvityksen tiedonkeruun kompastuskivenä oli, että coda-oppilaan kaksi- ja monikielisyys jää kouluissa usein tunnistamatta ja tämä puute toistettiin em. Selin-Grönlundin artikkelissa.⁹ Coda-oppilaan on usein vaikea saada viittomakieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetusta äidinkielenä opetettavan suomen tai ruotsin kielen opetuksen rinnalla. Selin-Grönlundin artikkelin mukaan opetusta hankaloittaa toisinaan se, että opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (1777/2009) ei sisällä viittomakielen opettamista koskevaa sääntelyä.¹⁰

Jyväskylässä 23.2.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Jenni Saukkola
juristi

---

¹ Valtioneuvosto (2021). Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2021. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:88. Verkossa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/4945e6b8-8fe2-4e23-8531-689e17bc61db>

² Nuone-teematapaaminen, 22.3.2022. LAPS/23/2022. Verkossa <https://lapsiasia.fi/-/nuone-vaasa-borgaregatan2022>

³ Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). "Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani": Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:1. Verkossa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/ed373701-be71-4e35-85eb-540aa51ee4b5>

⁴ Weckström, E., Kekkonen, K. & Kekkonen, O. (2023). "Tulee fiilis, et nää oikeesti hyväksyy mikä mä oon": Romanilasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:3. Verkossa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/874bbf1d-8f04-41ad-a3a6-5709026fb4a0>

⁵ Selin-Grönlund, P. 2021 Viittomakielisten oppilaiden kokemuksia koulumaailmasta. Teoksessa Pekkarinen, E. & Schalin, A. (toim.) Vammaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>

⁶ YK:n lapsen oikeuksien komitea (2023). Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista (CRC/C/FIN/CO/5-6).

---

⁷ Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio ECRI – Suomea koskeva raportti (Kuudes raportointikierros). 1.7.2025. Kohta 101. Verkossa

<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/finland>

⁸ Selin-Grönlund, P. 2021 Viittomakielisten oppilaiden kokemuksia koulumaailmasta.

Teoksessa Pekkarinen, E. & Schalin, A. (toim.) Vammaisuus ja lapsen oikeudet.

Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>

⁹ Ibid., s. 119.

¹⁰ Ibid., s. 123.